

мічні процеси.

В сучасних умовах економіки України суттєво змінилося обґрунтування потреби в інвестиціях підприємств. Підприємства зараз самостійно обирають найважливіші напрямки своєї інвестиційної діяльності з урахуванням цілей свого розвитку, умов зовнішнього економічного середовища й інвестиційного клімату, рівня свого виробничого та фінансового потенціалу. Крім того, формуючи потребу в своїх інвестиціях, кожне підприємство має водночас зважати на свої можливості залучення інвестиційних ресурсів за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування. Нарешті, потреба в інвестиціях формується підприємством за конкретними напрямками інвестиційної діяльності, кожен з яких потребує попередньої розробки так званих інвестиційних проектів.

Інвестиційний проект – це відносно новий для нашої практики термін, який досить неоднозначно трактується в сучасній економічній літературі. Так, у “Кодексі знань про управління проектами”, розробленому Інститутом управління проектами США (Project Management Institute, USA), цей термін визначається таким чином: “Проект являє собою певне завдання з відповідними вихідними даними та результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його розв’язання. Українські економісти В. Я. Шевчук та П. С. Рогожин дають таку інтерпретацію цього терміну: “Інвестиційний проект – це документ, який містить систему взаємопов’язаних у часі і просторі та узгоджених з ресурсами заходів і дій, спрямованих на розвиток економіки підприємства”.

Термін “інвестиційний проект” пропонується визначати таким чином: Інвестиційний проект – це документ, що забезпечує окремі напрямки стратегічного розвитку підприємства шляхом реального інвестування, обґрунтовує потребу у відповідних інвестиційних ресурсах у різних формах їх і містить систему відповідних управлінських рішень із забезпечення найбільш ефективних форм реалізації викладених у ньому інвестиційних цілей”. Інвестиційні проекти, що розробляються виробничими підприємствами, розрізняються між собою за багатьма характеристиками. Можна запропонувати таку класифікацію інвестиційних проектів:

- проекти, спрямовані на придбання цілісних майнових комплексів з метою забезпечення товарної або регіональної диверсифікації виробничої діяльності підприємства;
- проекти нового будівництва об’єктів із закінченим технологічним циклом на спеціально відведених територіях;
- проекти реконструкції підприємства, пов’язані з суттєвим перетворенням виробничо–технологічних процесів на основі сучасних науково–технічних досягнень (у цих проектах може передбачатись розширення окремих виробничих і невиробничих приміщень, будівництво замість знесених нових споруд цього ж призначення на території діючого підприємства);
- проекти модернізації активної частини основних виробничих фондів (за діючою в Україні класифікацією – основних фондів групи 3) шляхом конструктивної зміни всього або основного парку обладнання, машин і механізмів, що використовуються підприємством;
- проекти придбання окремих видів матеріальних та інноваційних нематеріальних активів, які передбачаються до оновлення (в зв’язку із фізичним або моральним зношуванням) або збільшення (у зв’язку із розширенням обсягу виробничої діяльності), приросту обігових товарно–матеріальних цінностей (запасів сировини, матеріалів, готової продукції), придбання інших аналогічних активів, які забезпечують зростання обсягів і підвищення ефективності виробничої діяльності у наступному періоді.

За більш високим ступенем узагальнення інвестиційні проекти підприємства можуть розглядатися за цією класифікаційною ознакою як:

- проекти, спрямовані на відтворення основних фондів;
- проекти придбання нових нематеріальних активів інноваційного характеру; · проекти забезпечення приросту матеріальних обігових засобів.

Джерела та література

1. Кейлер В.А. Экономика предприятия: Курс лекций.– М.: ИНФРА– М, Новосибирск: НГАЭиУ, 1999.– 132 с.
2. Зелль А. Бизнес–план: Инвестиции и финансирование, планирование и оценка проектов: Пер.с нем. – М.: Издательство «Ось-89», 2002. – 240с.

Медвідь М.М.

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

Для стабільного економічного розвитку регіонів та держави в цілому, при формуванні бюджету в Україні та здійсненні регіональної політики важливим є врахування стану фінансової безпеки регіонів (ФБР). Виходячи з проведеного аналізу літературних джерел [1–4] приходимо до висновку необхідності розробки методу оцінювання ФБР з метою на отриманих результатах обґрунтовувати та приймати рішення по управлінню об’єктом дослідження.

Визначення стану ФБР неможливо розглядати безпосередньо у вигляді фізичного процесу. Тому пропонуємо застосувати кібернетичне моделювання [5]. Воно дає можливість відобразити деякі інформаційні процеси управління, що дозволить оцінити поведінку реального об’єкта. Для побудови моделі у такому ви-

падку потрібно виділити функцію реального об'єкта, що досліджується, формалізувати її у вигляді операторів зв'язку між входом і виходом та відтворити її на імітаційній моделі. Процес визначення стану ФБР можна подати у вигляді “чорного ящика” (див. рис. 1), який має кілька входів та один вихід.

Однієї із необхідних умов дослідження оцінювання стану ФБР є формування системи показників, від яких багато в чому буде залежати результативність досягнення цілей дослідження. Для вирішення даної задачі необхідно діяти згідно алгоритму формування системи показників [4, 6], що відображає стан фінансової безпеки регіонів (див. рис. 2).

Розглянемо зміст кожного етапу. На першому етапі проводимо формування множини показників, які найбільш повно відображають стан ФБР із множини показників, що характеризують економіку регіону.

Для об'єктивного і найбільш повного аналізу всієї сукупності показників з метою виділення найбільш інформаційних використовуємо різноманітні методи вибору показників. Аналіз наукових та статистичних джерел є найбільш простим методом вибору і формування системи показників, що дає загальне уявлення про розробки й напрямки досліджень по даній проблематиці. Однак використання одного лише аналізу джерел приводить до появи ряду обмежень та неточностей. В зв'язку з цим використання даного методу вибору необхідно доповнювати іншими методами аналізу.

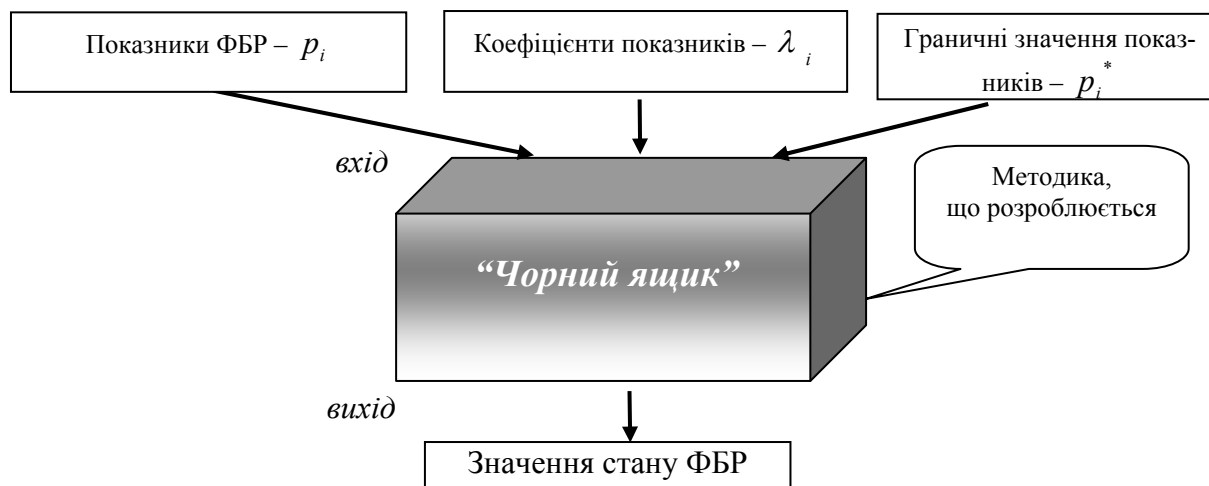

Рис. 1. Процес визначення стану ФБР у вигляді “чорного ящика”

При структурно-логічному аналізі проводиться аналіз взаємного впливу факторів, визначається їх ієрархічність. Використання структурно-логічного аналізу дозволяє збільшити ефективність і якість побудови системи показників.

Вихідні дані можна представити в вигляді матриці $P = \{p_{ji}\}_{n \times r}$ $i = [1, n]$ $j = [1, r]$, де p_{ij} – значення i -го показника, що описує стан j -го регіону, n – загальна кількість показників, що визначають стан ФБР, r – кількість регіонів, які беруть участь в дослідженні. Так як вихідні показники представлені в різних одиницях виміру, до них застосовують процедуру зведення до єдиної шкали вимірювання.

Другий етап. Вибір та обґрунтування системи показників. Для кінцевого визначення ступеня якості формування та обґрунтування груп показників необхідно однозначно формалізувати отримані результати, але це можливо тільки при використанні економіко-математичних процедур вибору показників: кореляційний та багатофакторний аналіз, експертна оцінка.

Багатофакторний аналіз – один із видів комплексного аналізу господарської діяльності. Багатофакторний аналіз – один із видів комплексного аналізу господарської діяльності, пов'язаний з пошуком і класифікацією факторів, що впливають на економічні явища і процеси, з виявленням причинно-наслідкових зв'язків, що впливають на зміну конкретних показників господарської діяльності.

Результати кореляційного аналізу дозволять зробити висновки про тісний взаємозв'язок між сформованими групами показників, що дозволять прийняти дані групи для подальшого дослідження.

Група методів експертних оцінок найбільш частіше використовується в практиці оцінювання складних систем на якісному рівні для вирішення проблем двох класів: по відношенню до якої є достатнє забезпечення інформацією; по відношенню до якої знань для впевненості й справедливості вказаних гіпотез недостатньо [5].

Після проведених досліджень порівнюємо результати вибору та обґрунтування показників й переходимо до третього етапу – проводимо формування інформаційного простору роботи, виходячи з мети дослідження.

З аналізу літератури [1, 2] можна зробити висновок, що сьогодні немає загальновизначеної системи показників ФБР. Існують різноманітні підходи до розв'язання цієї проблеми.

На думку В. Сенчагова [1] стан економіки, її безпеки визначається трьома показниками, які здійснюють суттєвий вплив на всі інші індикатори це: споживчі ціни, курс національної валюти й грошові доходи населення. У більшості країн, і особливо в розвинених, основним індикатором ЕБ є рівень безробіття. До таких країн можна віднести Францію, Німеччину, Великобританію, а також скандинавські країни. Наступний за

значенням індикатор – ВВП на душу населення.

Барановський О.І. пропонує наступні індикатори ФБР [2]: питома вага ВВП регіону в ВВП країни; платіжний баланс регіону; частка доходів місцевих бюджетів у загальнодержавних доходах; дефіцит місцевого бюджету; розмір іноземних інвестицій.

Комплексний аналіз регіональних кризових ситуацій по фактору дестабілізації в Росії здійснюється на основі системи оцінювальних показників [1]: доходи територіального бюджету (з урахуванням паритету купівельної спроможності) на душу населення; доля державних дотацій територіального бюджету, в загальній величині його доходів, включаючи дотації; витрати територіального бюджету на душу населення; загальний об'єм прибутку підприємств по всім галузям економіки; темпи росту прибутку підприємств по всім галузям економіки; загальний об'єм збитків підприємств по всім галузям економіки; доля збиткових підприємств по всім галузям економіки; різниця між загальними об'ємами прибутків і збитків на одного зайнятого в народному господарстві; середня рентабельність промислових, сільськогосподарських, будівельних і транспортних підприємств (відношення прибутку до сумарної вартості основних виробничих фондів й матеріальних виробничих засобів); доля простроченої кредиторської заборгованості в загальній величині кредиторської заборгованості; доля простроченої дебіторської заборгованості в загальній величині дебіторської заборгованості; відношення загальних об'ємів кредиторської до об'ємів дебіторської заборгованості; прострочена заборгованість по віддачі коштів на використання підприємствам та організаціям промисловості, будівництва й сільського господарства.

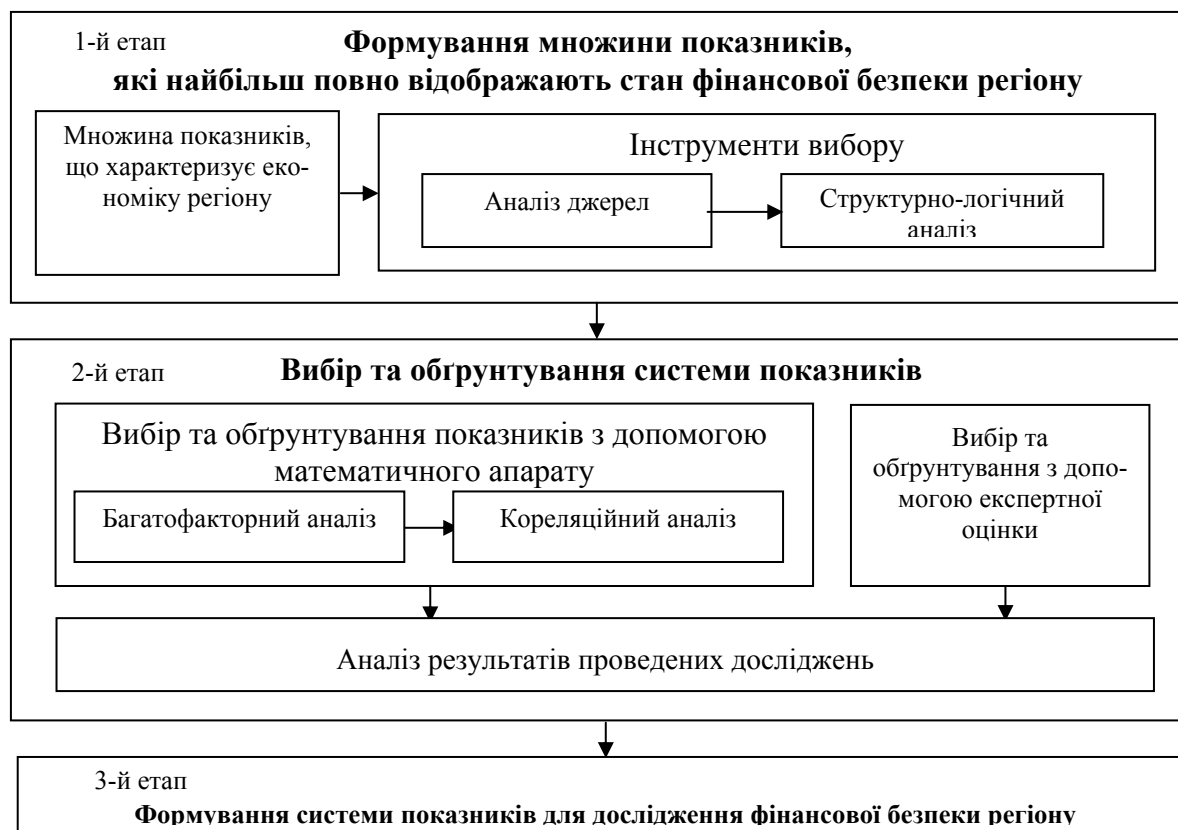

Рис. 2. Алгоритм формування системи показників, що відображають стан фінансової безпеки регіону

Економічні відносини в Україні мають за головну мету створення та примноження матеріальних цінностей, досягнення добробуту населення, забезпечення умов для належного розвитку держави та суспільства. Одночасно із цим економічні відносини використовуються злочинністю для забезпечення необхідних матеріальних надходжень за рахунок несплати податків, корупції, шахрайства з фінансовими ресурсами, легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, зайняття забороненими видами господарської діяльності, безпосередніх зазіхань на право приватної, колективної, муніципальної чи державної власності та вчинення інших злочинів економічної спрямованості. Тому фінансову злочинність необхідно вважати одним з основних показників ФБР.

Специфічність ознак зазначеного кола злочинів полягає в тому, що вони у значній мірі є корисливо вмотивовані і учиняються особами, які виконують певні функції у сфері виробництва та послуг, а також особами, які пов'язані із регулюванням такої діяльності та контролем за нею. На даний час, незважаючи на те, що ріст злочинності спостерігається практично у всіх секторах економіки, фінансова сфера продовжує залишатися однією з найбільш криміногенних. Кількість злочинів, що чиняться у цій сфері, постійно зростає.

Для проведення досліджень необхідно використовувати ті показники, які відповідають суворій статистичній звітності. Виходячи з цього, а також з здійсненого аналізу для дослідження пропонуємо систему показників ФБР і вводимо позначення для проведення розрахунків: p_1 – доля простроченої кредиторської заборгованості в загальній величині кредиторської заборгованості; p_2 – доля простроченої дебіторської заборгованості в загальній величині дебіторської заборгованості; p_3 – відношення загальних об'ємів кредиторської до об'ємів дебіторської заборгованості; p_4 – доля безробітних в загальній величині до економічно активного населення; p_5 – індекси споживчих цін; p_6 – розмір іноземних інвестицій; p_7 – дефіцит місцевих бюджетів; p_8 – доходи місцевих бюджетів на душу населення; p_9 – питома вага ВВП регіону в ВВП країни; p_{10} – відношення витрат до прибутків населення. Із-за відсутності можливості збору статистики про фінансові злочини в дослідженні будемо використовувати показники економічної злочинності: p_{11} – кількість виявлених злочинів в економічній сфері; p_{12} – кількість за критеріями масштабу, що перевищує 100 тис. грн.

Внесок кожного показника можна оцінити за його впливом на середнє значення вихідної величини. Зовнішній вихід моделі залежить від декількох показників

$$y_p = f(p_1, p_2, p_3 \dots p_i \dots).$$

Для всіх реалізацій множини визначимо значення вихідної величини при наявності та відсутності цього показника. Обчислення дисперсії, викликані відсутністю показника p_{ij} здійснюємо за формулою:

$$S_{p_{ij}}^2 = \frac{1}{n} S_{y_{ij}}^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (\bar{y}_{ij}^* - \bar{y}_{ij})^2,$$

де \bar{y}_{ij}^* , \bar{y}_{ij} – відповідно значення середньої величини при відсутності та наявності показника p_{ij} .

Визначаємо інтервал

$$D_{p_{ij}} = \pm 2S_{p_{ij}}$$

в який не повинна попадати оцінка коефіцієнтів p_{ij} , якщо оцінка попадає в інтервал, даний показник вилучається.

Інформаційною базою значень показників фінансової безпеки послужили дані з офіційних видань Державного комітету статистики України та Департаменту інформаційних технологій МВС України [7–9] за 2004 рік.

Для визначення середніх величин \bar{y}_{ij}^* , \bar{y}_{ij} необхідно відповідні показники звести до однієї шкали виміру. Для лінійного порядку в даному випадку показники доцільно звести до шкали відношень [5]. Значення \bar{y}_{ij} набере вигляду:

$$\bar{y}_{ij} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{p_{ij}}{p_i^d},$$

де p_i^d – показник за державу.

В результаті проведених розрахунків (див. табл. 1) можна зробити висновки, що найважливішими показниками для стану фінансової безпеки регіонів є дефіцит місцевих бюджетів та доходи місцевих бюджетів на душу населення, важливими також є розмір іноземних інвестицій та кількість виявлених злочинів в економічній сфері. Показникам присвоєні відповідні коефіцієнти важливості, отримані в результаті обчислення питомої ваги регіонів для яких показники є важливими при оцінюванні стану фінансової безпеки в загальній кількості досліджуємих регіонів (див. табл. 1).

Щоб проаналізувати взаємозв'язок, пропонованого нами, показника кількість виявлених злочинів в економічній сфері за станом фінансової безпеки регіону необхідно провести кореляційний аналіз даних показників за 2000–2004 роки за формулою:

$$k_i = \frac{\sum_{t=1}^m (p_{it}^d - \bar{p}_i^d)(z_{it} - \bar{z}_i)}{\sqrt{\sum_{t=1}^m (p_{it}^d - \bar{p}_i^d)^2 \sum_{t=1}^m (z_{it} - \bar{z}_i)^2}},$$

$$\text{де } \bar{p}_i^d = \frac{1}{m} \sum_{t=1}^m p_{it}^d ; z_{it} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n p_{it}^d ; \bar{z}_i = \frac{1}{m} \sum_{t=1}^m z_{it} ;$$

m – кількість років в періоді, що досліджуємо; t – рік.

Для проведення розрахунків необхідно, як і при факторному аналізі, значення показників звести до однієї шкали виміру. Для лінійного порядку в даному випадку показник доцільно звести до шкали відношень за формулою:

$$p_i^{\sim} = \frac{p_{\max}^d - p_i^d}{p_{\max}^d - p_{\min}^d}.$$

За проведеними розрахунками отримано, що значення k на протязі періоду, який досліджується задовольняють умові $|k| \leq 1$ [10] і набирає значення, яке дорівнює "– 1". Результати дозволяють зробити наступні висновки: коефіцієнти кореляції між узагальненим показником стану ФБ та кількості виявлених злочинів в економічній сфері є значним в періоді, що досліджуємо і, відповідно, між ними існує тісний зв'язок; від'ємне значення коефіцієнта говорить про те, що показники є обернено пропорційно залежні і при збільшенні кількості злочинів відповідно погіршується стан ФБР.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє говорити про те, що існує тісний взаємозв'язок між станом фінансової безпеки та рівнем економічної злочинності. З математичної точки зору це означає лінійну залежність двома показниками.

Експертна оцінка показників ФБР дає можливість вибрати важливі показники, що характеризують систему (деякі з них настільки важливі, що їхнє виключення не дозволяє моделювати явища, інші ж лише доповнюють). Крім того даний метод оцінювання систем "завантажує" показники, що веде до диференціації ступеню їхнього впливу на кінцевий результат.

Таблиця 1. Результати факторного аналізу показників фінансової безпеки регіонів

	p_1	p_2	p_3	p_4	p_5	p_6	p_7	p_8	p_9	p_{10}	p_{11}	p_{12}
АР Крим	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Вінницька	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Волинська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Дніпропетровська	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Донецька	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Житомирська	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Закарпатська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Запорізька	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Івано-Франківська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Київська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Кіровоградська	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-
Луганська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Львівська	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-
Миколаївська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Одеська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Полтавська	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Рівненська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-
Сумська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Тернопільська	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+
Харківська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Херсонська	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-
Хмельницька	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Черкаська	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Чернівецька	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+
Чернігівська	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
м. Київ	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
м. Севастополь	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Коефіцієнти Важливості	0	0	0	0,04	0,19	0,74	1	1	0	0	0,63	0,07

"+" – оцінка $S_{p_{ij}}^2$ не попадає в інтервал $D_{p_{ij}}$; "-" – оцінка $S_{p_{ij}}^2$ попадає в інтервал $D_{p_{ij}}$.

Експертний аналіз складається з ряду етапів [5]: формування мети, розробка процедури експертизи формування групи експертів, опитування, аналіз й обробка інформації. Метою експертизи є вибір показників, що відображають стан ФБР та надання йому ваги.

Для проведення експертизи була сформована анкета, яка містить в собі перелік найбільш істотних запропонованих нами показників ФБР. Якщо експерт вважав цей показник вагомим, то присвоював йому значення "+".

З метою якісного проведення експертизи до експертів було пред'явлено ряд вимог: експерти є предста-

вниками установ, що виконують основні функції щодо забезпечення фінансової безпеки (Рахункова палата, Національний банк, Міністерство економіки, Міністерство фінансів, Державна податкова адміністрація, Державне казначейство, Державна митна служба, Державна контрольно-ревізійна служба), а також провідних науковців в економічній та фінансовій безпеці; експерти повинні займати керівні посади; стаж роботи експертів не повинен бути менше 10 років; експерт повинен мати відповідну кваліфікацію та бути компетентним в питаннях фінансової безпеки.

Якщо експерти задовольняють цим вимогам, то їх оцінки є узгодженими. На основі заповнених анкет для кожного показника були проведені розрахунки кількості думок експертів, що віднесли показник до вагомих. Результати проведених розрахунків експертного аналізу були порівняні з результатами багатофакторного аналізу і вони не суперечать між собою.

В результаті проведених досліджень отримані наступні результати:

- розроблено алгоритм формування системи показників ФБР, заснований на використанні економіко-математичних методів їхнього обґрунтування;
- проведено аналіз літературних джерел по існуючим системам показників ФБР;
- проведено багатофакторний, кореляційний та експертний аналіз з метою формування системи показників ФБР.

Джерела та література

1. Экономическая безопасность России: Общий курс: Учебник / Под ред. Сенчагова В.К. – М.: Дело, 2005. – 896 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки / За заг. ред. д.е.н., проф. Захарченка В.І. – Харків – Львів – Одеса: ТОВ "Одісей", 2003 р. – 592 с.
4. Пономаренко В.С., Клебанова Т.С., Чернова Н.Л. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование. Монография. – Х.: ИД "ИНЖЕК", 2004. – 144 с.
5. Системный анализ в управлении: Учеб. пособие / В.С. Анфилатов, А.А. Емельянов, А.А. Кукушкин; Под ред. А.А. Емельянова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 368 с.
6. Голіяд Н.Ю. Алгоритм формування системи показників соціально-економічного розвитку регіону // Економіка: проблеми теорії і практики. Випуск 191. Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 884–890.
7. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України / Ред.: О.Г. Осауленко. – К.: CD-Видавництво "ІНФОДІСК", 2005.
8. www.ukrstat.gov.ua
9. Інформаційний бюлетень про стан злочинності на території України за 2004 рік / Департаменту інформаційних технологій МВС України – К. 2005. – 54 с.
10. Гмурман В.Е. Теория вероятностей и математическая статистика. Изд. 4-е, доп. Учеб. Пособие для вузов. М., "Высш. школа", 1972.

Мірошко В.М.

РОЗВИТОК МОРСЬКИХ ПОРТІВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЯ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

I. Вступ. Україна має потенційні можливості для залучення додаткових транзитних потоків через свою територію за умови реалізації конкретних заходів щодо подальшого розвитку та модернізації власної транзитної транспортної інфраструктури та створення сприятливих умов для переміщення транзиту територією країни. За прогнозами суттєве збільшення перевезень транзитних вантажів передбачається і для морського транспорту. У цьому контексті зростатиме роль морських портів, як однієї із найважливіших ланок національної транзитно-транспортної інфраструктури. За потужністю морських портів Україна займає 3 місце у Чорноморському басейні після Російської Федерації та Румунії.

Міждержавний транзит через українську територію – це значний національний ресурс, який на сьогодні використовується не повною мірою. За оцінками експертів транзитний потенціал України на сьогодні реально використовується лише на 50–60%. Так, наприклад, невикористаний резерв переробної спроможності українських портів становить більше 30% (2005 р.).

II. Основна частина. Позитивна динаміка зростання обсягу транзиту спостерігається у Ренійському, Ізмайльському, Усть-Дунайському, Миколаївському, Керченському портах, порту Южний. Негативні тенденції щодо зменшення обсягів транзиту спостерігалися у Іллічівському, Одеському, Феодосійському, Бердянському, Маріупольському портах.

Згідно з інформацією Міністерства транспорту і зв'язку за 1 квартал 2006 року обсяги перевалки транзитних вантажів морськими портами знизилися на 2,1% (–205 тис. т) порівняно з аналогічним періодом минулого року. Причини такого становища – зниження обсягів транзиту наливних вантажів (–562 тис. т), що дещо компенсується стійкою тенденцією до зростання обсягів транзиту тарно-штучних та сипучих вантажів (+356 тис. т).

Протягом останніх років спостерігається стійка тенденція до зростання загального вантажообігу та транзиту через приватні морські портово-перевалочні комплекси, які не підпорядковані Мінтранзв'язку. Так,